

Asia: VN/24081/2023

Varmuusvankeuden käyttöönotto ja elinkautisvankien vapauttamismenettelyn kehittäminen - Arviomuistio

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Lausunto, 6.2.2025, Dnro SY/3762/2024

Lausuntopyyntö VN/24081/2023 varmuusvankeuden käyttöönottoa ja elinkautisvankien vapauttamismenettelyn kehittämistä koskeva arviomuistio

Pääministeri Petteri Orpon hallitusohjelman mukaan hallitus etsii välittömästi ratkaisuja, joilla varmistetaan, etteivät yhteiskunnalle ja muiden turvallisuudelle vaarallisimmat vangit vapaudu. Hallitusohjelman mukaan Suomessa otetaan käyttöön varmuusvankeus. Lisäksi hallitusohjelman mukaan väkivaltariskin arviointia kehitetään ja sen merkitystä osana vangin vapauttamisharkintaa vahvistetaan olennaisesti.

Arviomuistio kartoittaa vaihtoehtoja hallitusohjelman kirjausten toteuttamiseksi. Syyttäjälaitoksen näkemyksen mukaan arviomuistio on laaja ja perusteellisesti laadittu.

Arviomuistiossa on kaksi vaihtoehtoista mallia, joilla varmuusvankeus voitaisiin sisällyttää rikoslakiin.

Vaihtoehto A perustuisi yhdistelmärangaistusta koskevan rikoslain 2 c luvun 11 §:n säännöksen laajentamiseen siten, että yhdistelmärangaistusta voitaisiin jatkaa varmuusvankeutena.

Kannatettavaa tässä mallissa on se, että lisäksi säädettäväksi ehdotetun uuden rikoslain 2 c luvun 11 a §:n mukaan Rikosseuraamuslaitos tekisi hakemuksen varmuusvankeudesta.

Rikosseuraamuslaitoksella on reaaliaikainen ja tarvittava asiantuntijuus hakemuksen kriteerien arvioimiseen sekä niiden esittämiseen tuomioistuimelle. Kannatettavaa on myös se, että varmuusvankeudesta päättäminen olisi keskitetty Helsingin hovioikeuteen. Keskittämällä on mahdollista saavuttaa ratkaisujen yhdenmukaisuutta ja kasvattaa ratkaisijan ammattitaitoa.

Arviomuistion perusteella vuonna 2018 voimaan tullutta yhdistelmärangaistusta käytetään edelleen varsin vähän, vuosittain siihen tuomitaan 4–8 henkilöä. Positiivista onkin, että yhdistelmärangaistuksen soveltamisesta on valmistumassa tutkimustietoa vuonna 2025. Tutkimustieto saattaa osaltaan tuoda yhtenäisyyttä ja uusia mahdollisuuksia yhdistelmärangaistuksen soveltamiskäytäntöön.

Vaihtoehdossa B varmuusvankeuteen voitaisiin tuomita syyttäjän vaatimuksesta, jos määräaikaista vankeusrangaistusta tai yhdistelmärangaistusta ei voida pitää riittävänä muiden hengen, terveyden ja vapauden suojelemiseksi. Arvioinnissa olennaista olisi arviomuistion mukaan rikoshistorian korotettu vakavuusvaatimus. Oletettavaa onkin, että tällä sääntelymallilla varmuusvankeuden käyttöala jäisi vähäisemmäksi. Toisaalta vaihtoehto B vaikuttaa rangaistuksena ankarammalta, koska päätös varmuusvankeudesta tehtäisiin jo rangaistusta tuomittaessa. Tällä saattaa olla negatiivisia vaikutuksia tuomitun motivaatioon toteuttaa rangaistusajan suunnitelmaa tai hänen psyykkiseen terveydentilaansa.

Vaihtoehto B vaikuttaa myös vaikeammalta sovittaa yhteen Euroopan neuvoston suositusten ja Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tulkinnan kanssa, joiden mukaan rikosentekijään kohdistettu toimenpide ei saa olla luonteeltaan vain rankaiseva, vaan sille on annettava sisältö, jonka tavoitteena on rikosentekijän sopeutuminen yhteiskuntaan.

Syyttäjälaitos pitää vaihtoehtoa A parempana vaihtoehtona.

Syyttäjälaitos haluaa kiinnittää huomiota väkivaltariskiarviioon, jonka painoarvoa elinkautisvankien vapauttamismenettelyssä on tavoitteena lisätä hallitusohjelman kirjauksen mukaan.

Väkivaltariskiarviioon liittyy tapauskohtaista harkintaa ja sen suorittaminen edellyttää selkeästi useamman viranomaisen yhteistoimintaa esimerkiksi tuomittua koskevien tietojen vaihdossa.

Tuomioistuin on tottunut seuraamusharkinnassa arvioimaan teon moitittavuutta, rikosentekijän syyllisyyttä sekä rikosentekijän aiemman rikoshistorian merkitystä. Tuomioistuin joutuu pohtimaan rikosentekijän rikollisen toiminnan jatkamista ja siten tekojen uusimisriskiä esimerkiksi henkilöön kohdistuvia pakkokeinoja määrätessään. Oikeuspsykologinen osaaminen on kuitenkin keskiössä väkivaltariskiarviota tehtäessä, joten tähän on turvattava riittävä osaamis- ja henkilöstöresurssi juridisen päätöksenteon tueksi. Toivottavaa olisi myös rikosprosessitoimijoiden oikeuspsykologisen tietoisuuden ja koulutuksen lisääminen, koska hallitusohjelman kirjauksen tavoitteena on nimenomaan lisätä väkivaltariskiarvion merkitystä tuomioistuimen päätöksenteossa.

Koivisto Ari-Pekka
Syyttäjälaitos

Savurinne Heidi
Syyttäjälaitos